

МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНА СЛУЖБА ГЕОДЕЗІЇ, КАРТОГРАФІЇ ТА КАДАСТРУ
(Укргеодезкартографія)

НАКАЗ

21 червня 2007 р.

м. Київ

№ 58

Про затвердження Інструкції з передачі
українською мовою географічних назв і
термінів Португалії

З метою підвищення якості картографічних видань і відповідно до статей 16, 17
Закону України "Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність" (353-XIV) та
Закону України "Про географічні назви" (2604-IV),

НАКАЗУЮ

1. Затвердити Інструкцію з передачі українською мовою географічних назв і
термінів Португалії (далі – Інструкція), що додається.
2. Ввести в дію Інструкцію з 1 липня 2007 року.
3. Управлінню топографо-геодезичної та картографічної діяльності забезпечити
впровадження та виконання вимог Інструкції підприємствами та організаціями галузі,
що виконують картографічні роботи.
4. Контроль за виконанням наказу залишаю за собою.

Голова

І.Д. Макаренко

Затверджено
Наказ Державної служби геодезії,
картографії та кадастру
від 21.06.2007 № 58

ІНСТРУКЦІЯ З ПЕРЕДАЧІ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ ГЕОГРАФІЧНИХ НАЗВ І ТЕРМІНІВ ПОРТУГАЛІЇ

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

1.1. За правилами цієї інструкції передаються українською мовою географічні назви Португалії та її територій на островах Атлантичного океану: Мадейрі, Азорських і Зеленого Мису. За цією інструкцією також передаються географічні назви Бразилії, де португальська мова є державною, і географічні назви португальського походження в Мозамбіку, Анголі та деяких інших країнах Африки, колишніх колоніях Португалії.

1.2. Передача базується на фонетично-графічному принципі (літературна вимова Португалії і Бразилії, що визначає розбіжність у передачі окремих літер, + графіка).

Починаючи з 1931 р. було проведено кілька реформ орфографії португальської мови, спрямованих на її спрощення і наближення до живої вимови. У 1945 р. уряди Португалії і Бразилії підписали угоду про орфографічну реформу та єдність орфографії португальської мови Європи і Америки. Зміни, внесені до орфографії, викладено в наступних пунктах.

1.2.1. Скасовано літеру **h** у середині слова, крім тих випадків, коли вона входить до сполучень **ch**, **lh**, **nh**, а також у деяких назвах, що зберегли традиційне написання (штат Bahia).

1.2.2. Сполучення **ch**, **ph**, **rh**, **th** у словах грецького і латинського походження замінені відповідно літерами **с (q)**, **f**, **r**, **t**: Cristo замість Christo, Aquiles замість Achilles, Sofia замість Sophia, Rhodes замість Rhodes, Teodoro замість Theodoro.

1.2.3. Скасовано написання сполучень **ph** і **th**, що не вимовляються: José замість Joseph, Nazaré замість Nazareth.

1.2.4. Скасовано подвоєння приголосних, крім **rr**, **ss**: vila, mato, vaca, Ana замість villa, matto, vacca, Anna.

1.2.5. Скасовано написання приголосних, що не вимовляються, перед іншими приголосними (**с, р** перед **t; g** перед **d, n** тощо): Benedito, Vitória замість Benedicto, Victória, Batista замість Baptista, Madalena замість Magdalena, Inácio замість Ignácio.

1.2.6. Замінено сполучення голосних **ae**, **ao**, **eo**, **io**, **oe**, **ue** на відповідно **ai**, **au**, **eu**, **iu**, **oi**, **ui**: Batatais замість Batataes, Manaus замість Manaos, Ilheus замість Ilheos тощо; винятком із цього правила є збереження **ae** в іменах Caetano, Caetana та їхніх похідних, і **ao**, **aos** як форми написання разом прийменника **a** з артиклем чоловічого роду однини і множини.

1.2.7. Літеру **y** замінено на літеру **i**: Paràiba замість Parahyba, Buriti замість Burity.

1.2.8. Упорядковано вживання надрядкових діакритичних знаків і апострофа.

1.2.9. Багато географічних назв зберігають давнє традиційне написання (наприклад Baependi, Caeté, Pagaoreba та ін.), що відображається в передачі.

1.3. На відхилення від правил цієї інструкції подаються назви низки об'єктів, що закріпилися в українській літературі і картографії у традиційній формі (див. п. 7).

2. ПРАВИЛА ПЕРЕДАЧІ

2.1. Португальська абетка складається з таких літер: **Aa, Bb, Cc, Dd, Ee, Ff, Gg, Hh, Ii, Jj, Ll, Mm, Nn, Oo, Pp, Qq, Rr, Ss, Tt, Uu, Vv, Xx, Zz.**

У словах, запозичених з інших мов, і в деяких власних іменах трапляються літери **Kk, Ww, Yy.**

2.2. Знак ´ (**accento agudo**) є показником відкритого голосного під наголосом. Знак ` (**accento grave**) є показником відкритого ненаголошеного голосного, а у складених словах – і додаткового наголосу. Знак ^ (**accento circunflexo**) є показником закритого голосного під наголосом, у похідних словах – додаткового наголосу, а також вживається для розрізнення слів, що пишуться однаково, проте мають різне значення. Знак ~ (**til**) є показником носової вимови голосного і одночасно – наголосу, основного чи додаткового. Знак ¨ (**trema** чи **dierese**) означає звук **u**, що вимовляється у сполученнях **qüe, qüi**. За давньою орфографією цим знаком також позначали **u**, що вимовляється у сполученнях **güe, güi**, а також слабку голосну, яка не утворює дифтонга у сполученні із сильною голосною. За новою орфографією знак ¨ у цих випадках замінено на знаки ´ чи ` залежно від наголосу у слові. Знак ¸ (**cedilha**) ставиться під літерою **c (ç)** і позначає її вимову як **s** перед голосними **a, o, u**. Апостроф (´) означає випадіння голосного.

2.3. Відкритість і закритість голосних звуків в українській передачі не відображається.

2.4. Подвоєні приголосні, крім **rr**, передаються однією українською літерою, бо позначають один звук і трапляються лише у словах, що зберегли архаїчне написання. Сполучення **ss**, яке збереглося в сучасній орфографії, є показником читання літери **s** як **c**, а не **z** у положенні між голосними (тут і надалі для передачі вимови португальських звуків використовуються літери української абетки).

2.5. Буквосполучення **ão** і ненаголошені кінцеві **-em, -ens** являють собою носові дифтонги, проте за усталеною традицією передаються як **ан, ен, енс/енш**.

2.6. У зв'язку з переходом до нової орфографії у написанні одних і тих самих назв нерідко спостерігаються розбіжності у джерелах, наприклад, **Pirineos** і **Pirineus**, **Uraricoera** і **Uraricuera**, **Taboleiro** і **Tabuleiro**, **Pequiri** і **Piquiri** тощо. У таких випадках слід надавати перевагу написанню за новою орфографією, тобто: **Pirineus**, **Uraricuera**, **Tabuleiro**, **Piquiri** тощо.

2.7. Сполучення двох голосних, один із яких є сильним (**a, e, o**), а другий – слабким (**i, u**), утворюють дифтонги: **ai, au, ei, eu, oi, ou, ue, ua, ia, ie, io**. У ролі слабких голосних у певних позиціях можуть виступати також **e** і **o**: **ea, eo, oa, oe**. У сполученні двох слабких голосних (**ui, iu**) у ролі сильного елементу може виступати кожен із них:

Luiz – Луїш

Cafuini – Кафуїні

Montividiu – Монтівідіу.

Сполучення двох голосних із наголосом на слабкому не утворює дифтонга, оскільки обидва голосні не є складотвірними. У більшості випадків це позначається графічно: **Crateús, Mindaú**. Графічні знаки не ставляться, якщо наголошений слабкий голосний є перед **nh** чи будь-яким приголосним, крім **s**, із якого не починається новий склад:

Rainha – Раїння

Coimbra – Коїмбра

Luizburgo – Луїшбургу

Bomboim – Бомбоїн

Joinville – Жоїнвілі.

2.8. Передача голосних і дифтонгів

№ з/п	Португальська літера або буквосполучення	Передача українською мовою	Позиція у слові	Приклади	Примітки
1	2	3	4	5	6
1.	a	я	після lh, nh в закінченні ia	Batalha – Баталля Caminha – Каміння Brasilia – Бразілія Baía – Баія Ria de Faro – Ріа-де-Фару	виняток: слово ria – ріа
		я а	після ненаголошеного i у сполученнях aia, eia, oia, uia в інших випадках	Araguaia – Арагуая Gurgueia – Гургєя Goiás – Гояш Caiabi – Каябі Paraíba – Параїба Alto Alentejo – Алту-Алентежу Viana – В'яна Coroado – Коруаду Lagoa – Лароа	
2.	ã	ян	після lh, nh	Covelhã – Ковеллян Manhã – Маннєн	
		ан	в інших випадках	Chã – Шан Tupanciretã – Тупансіретан	
	õe	яйн	після lh, nh	Magalhães – Магалляйнш Gontinhães – Гонтінняйнш	
		айн	в інших випадках	Guimarães – Гімарайнс	
	ão	ян	після lh, nh	Correlhão – Корреллян Farminhão – Фарміннєн	
		ан	в інших випадках	Peão – Пеан Gaviãozinho – Гавіанзінню Baião – Байан	

1	2	3	4	5	6
3.	е	е		Benavente – Бенавенте Zêzere – Зезере Palma de Cima – Палма-де-Сіма Evora – Евора	у неносових дифтонгах е замінено на літеру i
		i	кінцеве ненаголошене е	Acre – Акрі Belo Horizonte – Белу Орізонті	у бразильських назвах
			перед кінцевим s	Montes-Verdes – Монтіс-Вердіс	у бразильських назвах
		и	перед кінцевим s	Cáceres – Касериш	у власне португальських назвах
		є	після буквосполучень lh, nh	Calheta – Каллета Pinheiro – Піннейру	
		й	у дифтонгах, де е позначає слабкий звук	Adães – Адайнш Lafões – Лафойнш Fróes – Фройш	
4.	i	i	на початку слова	Idanha – Ідання Iaco – Іаку Iuira – Іуйра	
			між приголосними	Cintra – Сінтра Vimioso – Віміозу	
			між приголосним і голосним	Viana – Віана Ancião – Ансіан	
			після голосного, коли не утворюється дифтонга	Baía – Баія Paraíba – Параїба Prainha – Праїння	у сполученні з голосними на- голошене i часто, але не завжди, має графічний знак наголосу: Baía – Баія, але Coimbra – Коїмбра (див. п. 2.7.)
		й	у ненаголошеній позиції між голосним i приголосним у середині слова	Beira Baixa – Бейра-Байша	виняток: Muito – Муїнту
			після голосного в	Niteroi – Нітерой	див. п. 2.7.

1	2	3	4	5	6
		не передається	кінці слова після голосного перед o в середині слова чи перед носовим дифтонгом у сполученнях голосний + i + голосний (крім o і носового дифтонга)	Micui – Мікуй Maiorga – Майорга Baião – Байан Araguaia – Арагуая Caiabi – Каябі Gurgueia – Гургєя Goiás – Гояш	у цих випадках i служить показником йотованого читання наступного голосного
5.	о	о	на початку слова і після приголосних у всіх сполученнях з голосними, крім oa, oe , де o – ненаголошене у кінці слова під наголосом	Orizona – Орizona Nilópolis – Нілополіш Porcalhota – Поркальота Oiticica – Ойтісіка Lagoa – Лагоа Paraopeba – Параопеба Argoim – Аргойн Marajó – Маражо Tapajós – Тапажош	
	оу	у	у ненаголошеній позиції в кінці слова і перед кінцевим s , якщо йому не передують lh або nh	Porto – Порту Passos – Пасуш	так само передається o в односкладових службових словах do, dos, o, os : Oliveira do Conde – Олівейра-ду-Конде Montemor o Novo – Монтемор-у-Нову
		у	у сполученнях oa, oe, oo при ненаголошеному o	Capoeira – Капуейра Póvoa – Повуа Sooretama – Суоретама	
		ю	у ненаголошеній позиції в кінці слова і перед кінцевим s після lh, nh, i з попереднім голосним	Pocinhos – Посіннюш Carvalho – Карваллю Papagaio – Папагаю Loios – Лоюш	
		о	у всіх позиціях	Ouro – Ору Moura – Мора	

1	2	3	4	5	6
6.	де	ойн	у всіх позиціях,* крім після lh, nh	Arões – Аройнш	
		ьойн	після lh, nh	Faralhões – Фаралльойнш	
7.	и	ю	після lh, nh	Garanhuns – Гаранньюнш	
			після ненаголо- шеного i у сполу- ченнях голосна +i+u	Boiçu – Боюсу	
		не переда- ється	у сполученнях gue, gui, que, qui , якщо над u немає знаку **	Agueda – Агеда Quinão – Кінан	
		у	в інших випадках	Uberaba – Убераба Funchal – Фуншал	
	ü	у	у сполученнях güe, güi, qüe, qüi , якщо над u є знак **	Agüeiro – Агуйру Qüadros – Куадруш	знак ** показує, що u ви- мовляється
8.	у				трапляється ли- ше в іноземних словах та влас- них назвах, що зберігають стару орфографію; передається за тими самими правилами, що й літера i (див. п. 2.8.4.)

2.9. Передача приголосних

№ з/п	Португальсь- ка літера або буквосполу- чення	Передача україн- ською мовою	Позиція у слові	Приклади	Примітки
1	2	3	4	5	6
9.	b	б	у всіх позиціях	Braga – Брага Paraíba – Параїба	
10.	c	к	перед a, o, u і приголосними	Coimbra – Коїмбра Crato – Крату Rio Claro – Ріу-Клару	
		с	перед e, i	Cercal – Серкал Pocinho – Посінню	

1	2	3	4	5	6
	ch	ш	у всіх позиціях	Chapada – Шапада Cachoeira – Кашуейра	у словах грецько-го походження при написанні за старою орфографією передається через k ; за новою орфографією замінене на c i qu
11.	ç	с	перед a, o, u	Peçanha – Песання Melgaço – Мелгасу Peçoes – Песойнш	в інших позиціях не трапляється
12.	d	д	у всіх позиціях	Dão – Дан Bodoquena – Бодокена	
13.	f	ф	у всіх позиціях	Fafe – Фафе	
14.	g	г	перед a, o, u і приголосними	Gurgueia – Гургєя Graça – Граса	
		ж	перед e, i	Girua – Жіруа Sergipe – Сержіпі	
15.	h	не передається, крім сполучень ch, lh, nh		Horta – Орта	про передачу сполучень ch, lh, nh див. пп. 2.9.10, 2.9.18, 2.9.20 відповідно
16.	j	ж	у всіх позиціях	Juncal – Жункал Pacajá – Пакажа	
17.	k	к	у всіх позиціях		трапляється лише в іноземних словах і іменах
18.	l	л	у всіх позиціях	Laranjal – Ларанжал Alentejo – Алентежу	
	lh	лл	у всіх позиціях	Alhandra – Алляндра Pampilhoso – Пампіллозу Carvalho – Карваллю	
19.	m	м	на початку слова, перед голосними і перед b, p	Miramar – Мірамар Lomba – Ломба Pampeiro – Пампейру	
		н	у кінці слова і перед приголосними, крім b, p	Vargem – Варжен Bomfim – Бонфін Belém – Белен	

1	2	3	4	5	6
20.	n	н	у всіх позиціях	Nazaré – Назаре Pena – Пена	
	nh	нн	у всіх позиціях	Pinhal – Піннял Pinheiro – Піннейру Pocinhos – Посіннюш Garanhuns – Гараннюнш	
21.	p	п	у всіх позиціях	Prado – Праду Tapada – Тапада	
22.	q	к	у всіх позиціях	Quarai – Куарай Quintana – Кінтана	
23.	r	р	у всіх позиціях	Fronteira – Фронтейра Carrancas – Карранкаш	
24.	s	с	на початку слова і після приголосного	Sabugal - Сабугал Monsserrate – Монсеррате	
		ш с	у кінці слова і перед приго- лосним, крім с із наступними е, і	Montes-Verdes – Монтиш-Вердиш (Порт.), Монтіс-Вердіс (Браз.) Fisga – Фішга (Порт.) Custoias – Куштояш (Порт.) Paulistas – Паулістас (Браз.)	ш – у португальських назвах, с – у бразильських
		з	між голосними і в кінці слова у складених назвах	Trancoso – Транкозу Todos os Santos – Тодуз-ус-Сантус	
25.	sc	с	назвах, коли наступне слово починається з голосної	(Браз.) Tras os Montes – Траз-уш-Монтиш (Порт.)	
	ss	с	перед е, і	Nascimento – Насіменту Florescência – Флоресенсія	в інших випадках передається кожна літера окремо
			між голосними	Passos – Пасуш	в інших положеннях не трапляється
26.	t	т	у всіх позиціях	Itaeté – Ітаете	
27.	v	в	у всіх позиціях	Valverde – Валверде	
28.	w	в	у всіх позиціях		трапляється лише

1	2	3	4	5	6
			*		в іншомовних словах і іменах
29.	x	ш	на початку слова і між голосними	Xingu – Шінгу Corixa – Коріша	виняток: слова, що починаються з латинського префікса ex- перед голосними
		з	у латинському префіксі ex- перед голосними	Exalte – Езалті	
		ш с	у кінці слова і перед приголосним	São Felix – Сан-Феліш (Порт.), Сан-Феліс (Браз.) Extrema – Ештрема (Порт.), Естрема (Браз.)	ш – у португальських назвах, с – у бразильських Оскільки твердих правил читання літери x не існує, необхідно користуватися фонетичними словниками
30.	z	з	на початку слова, між голосними, між голосним і приголосним	Zêzere – Зезере Fortaleza – Форталеза Gonzaga – Гонзага	
		ш с	у кінці слова і перед приголосним	Cruz – Круш (Порт.), Крус (Браз.) Luizburgo – Луїшбургу (Порт.), Луїсбургу (Браз.)	ш – у португальських назвах, с – у бразильських

3. НАГОЛОС

3.1. Наголос у португальській мові не фіксований. Наголос падає на останню голосну у словах, що закінчуються:

а) на приголосний, крім **s** (не в закінченні **-ins**) і **m** в **-am, -em**:

Pinhal – Піннял

Gondomar – Гондомар

Camocim – Камосім

Bomboim – Бомбоім

Tocantins – Токантінс;

б) на носовий голосний (із наступним **s** чи без нього):

Majuriã – Мажуріан

Tupanciretã – Тупансіретан;

в) на **i i u** після приголосного (з наступним **s** чи без нього); правило стосується індіанських назв Бразилії:

Cafuini – Кафуїні
Xingu – Шінгу
Abacaxis – Абакашіс
Purus – Пурус

але:
Clovis – Кловіс (власне європейське ім'я)
Hernani – Ернані (власне європейське ім'я)

3.2. Наголос падає на передостанній голосний у словах, що закінчуються:

а) на неносовий голосний (з наступним **s** чи без нього):

Natividade – Натівідаді
Cintra – Сінтра
Vimioso – Вімйóзу

(сюди ж належать слова, в яких передостанньою голосною є складотворна **i**:

Prainha – Праїння
Coimbra – Коїмбра),

б) на будь-які дві голосні (з наступним **s** чи без нього):

Maria – Марія
Manaus – Манаус
Torixoreu – Торішорéу
Lençois – Ленсойс
Maranhão – Мараньян
Niteroi – Нітерой
Solimões – Солімоїнс;

в) на **-eai, -iai, -iei, -oei, -uai**:

Paraguai – Парагуай (традиц. Парагвай)
boreais – бореайс (північні),

г) на **-am, -em** чи **-s**, крім закінчення **-ins**:

Desordem – Дезóрден
Vargem – Варжен.

Примітка: це правило не стосується індіанських назв, що закінчуються на **i** чи **u**.

3.3. Наголос падає на третій від кінця приголосний у словах, що закінчуються:

а) на **-aia, -eia, -oio, -eio** (з наступним **s** чи без нього):

Araguaia – Арагуая
Gurgueia – Гургейя
Papagaios – Папагаіос

б) на голосний, крім **i i u** (з наступним **s** чи без нього), якщо в попередньому складі дві голосні, причому друга – це не складотворне **i**:

Madéira – Мадéйра
Beira Baixa – Бейра-Байша
Mangabeiras – Мангабéйрас

3.4. Усі слова, що не підлягають цим правилам, мають графічний наголос:

Setúbal – Сету́бал
Santarém – Сантарéн
Florianópolis – Флоріано́поліс
Óbidos – Óбідус
Nhecolândia – Ннекола́ндія
Guamá – Гуама́
Piauí – П'яу́ї
Goiás – Гояш
Olimpia – Олі́мпія

4. ПЕРЕДАЧА ЦИФРОВИХ ПОЗНАЧЕНЬ У НАЗВАХ

4.1. Меморіальні назви типу 13 de Novembro перекладаються, причому число пишеться цифрою, а назва місяця – з великої літери: 13 Листопада.

Примітка: якщо у подібній назві, крім дати, є інші слова, вона повністю транскрибується:

Pôrto 15 de Novembro – Порту-Кінзе-де-Новембру.

4.2. Кількісні числівники, що стоять на початку назви, транскрибуються незалежно від того, чи написані вони цифрами чи прописом:

Dois Irmãos – Дойз-Ірманш

Salto das 7 Quedas (Salto das Sete Quedas) – вдсп. Сеті-Кедас

4.3. Римські цифри, що трапляються у назвах фізико-географічних об'єктів, населених пунктів чи адміністративних одиниць, зберігаються:

Cerro Matuca II – г. Матука II

Ilha Pedro II – о. Педру II

4.4. Якщо джерела містять розбіжності щодо написання порядкових числівників в іменах коронованих осіб цифрами чи прописом, то їх потрібно писати цифрами:

Pio Nono – Pio IX – Піу IX

Якщо у назвах родовищ, метеостанцій, гідротехнічних та інших промислових споруд спостерігаються розбіжності у використанні римських і арабських цифр, то при передачі назв українською мовою потрібно користуватися римськими цифрами:

Reixoto II – Reixoto 2 – Пейшоту II

4.5. Назви залізничних станцій і роз'їздів типу km. 215 передаються українською так:

km. 215 – 215 км

5. ПЕРЕДАЧА ГЕОГРАФІЧНИХ ТЕРМІНІВ

5.1. Географічний термін у португальських назвах стоїть на першому місці. Назва, виражена іменником, або іде безпосередньо після терміна (Cabo Espichel, Rio Maranhão), або ж пов'язується з ним за допомогою прийменника (Serra do Tombador, Baía de Setúbal, Restinga de Marambaia). Назва, що виражена прикметником чи порядковим числівником, узгоджується з терміном у роді і числі (Ponta Gorda, Lagoa Feia, Rio Negro).

5.2. Географічні терміни, що супроводжують назву, можуть перекладатися чи транскрибуватися відповідно до таких правил:

Терміни перекладаються, якщо назву виражено іменником, сполученням іменника з прикметником, числівником чи іншим іменником:

Punta Atalaia – м. Аталая

Cachoeira Boca Feia – пор. Бока-Фея

Cachoeira Bela Vista – пор. Бела-Віста

Salto das Sete Quedas – вдсп. Сеті-Кедас.

Винятком є терміни, що означають протяжні орографічні об'єкти, або ж такі, що займають велику площу (хребти, нагір'я, височини і т. п.), які завжди транскрибуються:

Serra da Mantiqueira – Серра-да-Мантікейра (гори)

Chapada do Araripe – Шапада-ду-Араріпі (плоскогір'я).

Коли терміни перекладаються, службові слова **de, do, da, dos, das** випускаються:

Baía de Setúbal – зат. Сетубал

Cachoeira do Marimbo – пор. Марімбу.

5.3. Транскрибуються терміни, якщо назва виражена прикметником:

Lagoa Feia – оз. Лагоа-Фея

Rio Negro – р. Піу-Негру

Cabo Branco – м. Кабу-Бранку

Ilha Grande – о. Ілля-Гранде.

Перелік географічних термінів та інших слів, які трапляються у топонімії Португалії і Бразилії, подано у Додатку 1, основних скорочень, що трапляються на картах та в інших джерелах, виданих португальською мовою - у Додатку 2.

6. НАПИСАННЯ СКЛАДЕНИХ НАЗВ

6.1. Написання разом чи окремо складених назв визначається формою у португальських і бразильських джерелах. У випадку розбіжностей у джерелах перевага надається формі, що наводиться в матеріалах найпізніших років видання і найавторитетніших.

6.2. Усі повнозначні елементи багаточленних назв пишуться з великої літери, а службові слова (артиклі, прийменники, сполучники), що стоять у середині назви – з малої:

São João da Ribeira – Сан-Жуан-да-Рібейра

Montemor o Novo – Монтемор-у-Нову.

6.3. Апостроф, який вживається зі скороченою формою прийменників і сполучень прийменників з артиклями, зберігається в українській передачі:

Barca d'Alva – Барка-д'Алва

Pau d'Arco – Пау-д'Арку.

7. ТРАДИЦІЙНІ НАЗВИ

7.1. Географічні назви, наведені у поданому переліку, передаються на картах за традиційно усталеним написанням, що не відповідає правилам передачі за цією інструкцією.

Португальське написання	Передача за інструкцією	Традиційна назва
Португалія		
Açores, Ilhas	Асориш	Азорські острови
Estremadura	Ештремадура	Ештремадура
Lisboa	Лішбоа	Ліссабон
Бразилія		
Amazonas, Rio	Амазонас	Амазонка
Campos	Кампус	Кампос
Federal, Distrito	Дістріту-Федерал	Федеральний округ
Norte, Canal do	Канал-ду-Норти	Північна протока (у дельті Амазонки)
Paraguai, Rio	Парагуай	Парагвай
Rio de Janeiro	Ріу-ді-Жанейру	Ріо-де-Жанейро
Selvas	Селвас	Сельвас
Sur, Canal do	Канал-ду-Сур	Південна протока (у дельті Амазонки)

Голова Державної служби геодезії,
картографії та кадастру

І. Д. Макаренко

СПИСОК
географічних термінів та інших слів, які
трапляються у топонімії Португалії і Бразилії

Пояснення вживаних скорочень:

браз. – бразильське читання
 Браз. – вживається у Бразилії
 інд. Браз. – мови індіанців Бразилії
 порт. – португальське читання
 Порт. – вживається у Португалії

Національне написання	Українська передача	Український переклад
1	2	3
acampamento	акампаменту	хутір; будівля
achada (Порт.)	ашада	плато, нагір'я
açu, assu (інд. Браз.)	асу	великий
açude	асуде	водосховище (Браз.); болото (Порт.)
aeroporto	аеропорту	аеропорт
água	агуа	вода, річка
agudo	агуду	гострий
agulha	агулля	пик
alagado (Браз.)	алагаду	болото
albergue	албергі	готель, постійний двір
albufeira	албуфейра	озеро; лагуна
aldeia	алдея	село
alegre	алегрі	веселий, радісний; яскравий (про колір)
alto	алту	гора, вершина; високий, верхній
altura	алтуфа	гора
amarelo	амарелу	жовтий
ancoradouro	анкорадору	якірна стоянка
angra	ангра	бухта
apeadeiro	апеадейру	зупинка; залізнична станція
aqueduto	акедуту	акведук, водогін
areia	арея	пляж; пісок
arquipélago	аркіпелагу	архіпелаг
arraial (Браз.)	арраял	маленьке село
arroio	аррою	річка
arrojado (Браз.)	аррожаду	жвавий; блискучий; чудовий
atalaia	аталая	висота, що домінує у певній місцевості; дозорна башта, вишка спостереження
atol	атол	атол
avenida	авеніда	проспект
azul	азул	синій, блакитний
baía	баїа	затока, бухта
bairro	байрру	квартал, частина міста; передмістя

1	2	3
baixa	байша	мілина, банка
baixada (Браз.)	байшада	низовина
baixo	байшу	мілина, банка; низький, нижній
banco	банку	банка
banhado (Браз.)	банняду	болото, драговина; річка
banho	банню	джерело
barra	барра	мілина; бар; вхід до гавані, гирло річки (Браз.)
barragem	барражен	водосховище (Браз.), гребля; водосховище, озеро (Порт.)
barranco	барранку	яр, ущелина (зазвичай із річкою); річка
barreiro (Браз.)	баррейру	западина із солончаковими чи засоленими грунтами, солончак
barrinha	барріння	лагуна
barroca	баррока	річка (Порт.); грот, печера (Браз.)
beira	бейра	берег, узбережжя
belo	белу	гарний
bôca	бока	гирло; прохід, протока
bom, boa	бон, боа	добрий, добра
bonito	боніту	гарний, добрий
boqueirão	бокейран	морський канал
bosque	бошкі (порт.) боскі (браз.)	ліс
braço	брасу	рукав річки
braço de mar	брасу ді мар	протока
branco	бранку	білий
brejão (Браз.)	брежан	річка, не постійна річка
brejo	брежу	річка; болото; ліс (Порт.) річка, не постійна річка (Браз.)
brilhante	бріллянте	блискучий, сяючий
cabeça	кабеса	гора, вершина
cabeçeiro (Порт.)	кабесейру	гора
cabeço	кабесу	гора, вершина
cabo	кабу	мис
cachoeira, cachoeirinha	кашуейра, кашуеріння	поріг, водоспад
cachopo	кашопу	підводний камінь, риф; бар
calçada	калсада	вулиця, шосе
caldas	калдаш (порт.) калдас (браз.)	гарячі джерела
caldeira, caldeirão	калдейра, калдейран	улоговина, западина
calhau	калляу	скеля у воді
calheta	каллета	бухта
caminho	камінню	дорога
campina	кампіна	широка відкрита рівнина

1	2	3
campo	кампу	поле, степ
canada	канада	річка
canal	канал	канал; протока
canhão	каннян	каньйон
canteira	кантейра	каменярня
capela	капела	каплиця
casa	каза	будинок, хижа
casa de fôrça	каза де форса	електростанція
casal	казал	ферма, хутір
cascata	кашката (порт.) каска́та (браз.)	водоспад
castelo	каштелу (порт.) кастелу (браз.)	замок, фортеця
catarata	катарата	поріг, водоспад
caverna	каверна	печера
cemitério	семітеріу	цвинтар, кладовище
cêrca	серка	паркан, огорожа, мур; обгороджена ділянка
cêrro	серру	гора
chã (Порт.)	шан	плоскогір'я; рівнина
chana (Порт.)	шана	озеро
chão	шан	ділянка землі; угіддя
chapada, chapadão	шапада, шападан	плато, плоскогір'я
cidade	сідаде	місто
cima, cimo	сіма, сіму	вершина
cinco	сінку	п'ять
claro	клару	світлий, ясний, прозорий, чистий
cochilha	кошілля	гірська система
colina	коліна	пагорб; височина
colônia	колонія	колонія, селище
comprido	компріду	довгий, розтягнутий
contraforte	контрафорті	відріг гірського хребта; гірський хребет
cordilheira	корділлейра	гірська система, гірський хребет
corixa (Браз.)	коріша	річка
corral	коррал	загін для худоби
corredeira	корредейра	поріг, водоспад
córrego	коррегу	річка
costa	кошта (порт.) коста (браз.)	берег, узбережжя
cova	кова	печера
coxilha	кошілля	гірська система
cume	куме	вершина, гора
cumeada	кумеада	гірський хребет
décimo	десіму	десятий
deserto	дезерту	пустеля
dez	деш (порт.) дес (браз.)	десять

1	2	3
dique	діке	гребля, дамба
distrito	діштріту (порт.) дістріту (браз.)	округ, район
doce	досе	солодкий, прісний
dois, duas	дойші, дуаш (порт.) дойс, дуас (браз.)	два, дві
dourado	дораду	позолочений, золотистий
doze	дозі	дванадцять
duno	дуна	дюна
enceada	енсеада	бухта, затока
escola	ешкола (порт.) ескола (браз.)	школа
engenho	енженню	невелика цукроварня разом із плантацією цукрової тростини
espigão	ешпіган (порт.)	гірська система, гірський хребет
espinhaço	еспіган (браз.) ешпіннясу (порт.) еспіннясу (браз.)	(Браз.); мис (Порт.) гірська система, гірський хребет
estação	ештасан (порт.) естасан (браз.)	залізнична станція, вокзал
estado	ештаду (порт.) естаду (браз.)	штат (адмін. один)
estância	ештансія (порт.) естансія (браз.)	ферма, маєток
este	еште (порт.) есті (браз.)	схід, східний
esteiro	ештейру (порт.) естейру (браз.)	рукав річки; вузька протока; бухта
estrada	ештрада (порт.) естрада (браз.)	шосе, дорога, автострада
estrada de ferro	ештрада де ферру (порт.) естрада ді ферру (браз.)	залізниця
estreito	ештрейту (порт.) естрейту (браз.)	протока; вузький
estuario	ештуаріу (порт.) естуаріу (браз.)	широке гирло річки, естуарій
fábrica	фабрика	фабрика, завод
farelhão, farilhão	фарельян, фарільян	скеля у воді; невеликий острів
faro	фару	маяк
farol	фарол	маяк; сигнальний вогник
fazenda	фазенда	плантація, ферма, велике землеволодіння
feio	фею	негарний, поганий, бридкий
firme	фірме	твердий, міцний, стійкий
fonte	фонте	джерело, струмок
fonte termal	фонте термал	гаряче джерело
formoso	формозу	гарний, чудовий

1	2	3
fortaleza	форталеза	фортеця
forte, fortim	форте, фортін	форт, укріплення
foz	фош (порт.) фос (браз.)	гирло річки
fraga	фрага	скеля на суходолі, гора
freguesia	фрегезія	церковна парафія, дрібна адміністративна одиниця (Порт.)
fresco	фрешку (порт.) фреску (браз.)	свіжий, прохолодний
frio	фріу	холодний
fundeadoiro	фундеадору	якірне місце
fundo	фунду	глибокий
furna	фурна	печера, грот
furo	фуру	річка
galho	галлю	річка
garganta	гарганта	ущелина, тіщина
geral	жерал	головний, основний, загальний
golfo	голфу	затока
grande, grão	гранде, гран	великий
granja	гранжа	ферма, хутір
grosso	гросу	густий; бурхливий, стрімкий
grota, grotão	грота, гротан	річка, гірська долина
gruta	грута	печера, грот
guaçu (інд. Браз.)	гуасу	великий, значний
horta	орта	горб
hospital	ошпітал (порт.) оспітал (браз.)	лікарня
hotel	отел	готель
igarapé	ігарapé	невелика річка; рукав річки
igreja	ігрежа	церква
ilha	ілля	острів
ilhéu	іллеу	скелястий острівець
ilhota, ilhote	ільота, ільоті	невеликий острів
itá (інд. Браз.)	іта	камінь, скеля
jardim	жардін	сад
ladeira	ладейра	гірський схил
lago	лагу *	озеро
lagoa, lagôa	лагоа	озеро, лагуна
lagoinha	лагоіння	озеро, болото
laje	лажі	скеля у воді
lajeado (Браз.)	лажеаду	річка
lajem (Порт.)	лажен	скеля, риф
lameiro	ламейру	болото, низовина, заплавна лука
largo	ларгу	широкий, вільний, просторий; відкритий; міська площа
lavajo	лаважу	озеро, болото

1	2	3
leste	леште (порт.) лесті (браз.)	схід, східний
levada	левада	річка
limpo	лімпу	чистий
linha de força	ління де форса	лінія електропередачі
lomba, lombo (Порт.)	ломба, ломбу	гірський хребет
lombada (Порт.)	ломбада	гірський хребет
lombeira (Порт.)	ломбейра	гірський схил
longo	лонгу	довгий
maior	майор	великий, більший
manso	мансу	м'який; спокійний, тихий
mar	мар	море
marimbu (інд. Браз.)	марімбу	річка
mata, mato	мата, мату	зарості чагарнику; чагарник; ліс
medo	меду	дюна
menor	менор	малий, менший
mestre	мештре (порт.) местрі (браз.)	головний, основний
mina	міна	рудник, шахта
miri, mirim (інд. Браз.)	мірі, мірін	малий
missão	місан	місія
montanha	монтання	гора
monte	монте	гора
morro	морру	гора, пагорб
mouchão (Порт.)	мошан	острів на річці
nascente	насенті	джерело, струмок
negro	негру	чорний
nono	нону	дев'ятий
norte	норті	північ, північний
nove	нові	дев'ять
novo	нову	новий
ocidental	осідентал	західний
oeste	уеште (порт.) уесті (браз.)	захід, західний
oitavo	ойтаву	восьмий
oito	ойту	вісім
olaria	оларія	гончарне виробництво
onze	онзе	одинадцять
oriental	оріентал	східний
outeiro	отейру	невисока гора, пагорб, височина
pantanal	пантанал	велике болото; драговина
pantano	пантану	болото, заболочена місцевість
pará (інд. Браз.)	пара	річка
parada	парада	зупинка; залізнична станція
paraná (інд. Браз.)	парана	річка; велика річка; рукав річки
parcel	парсел	риф, мілина

1	2	3
pardo	парду	коричневий, бурий
parque	паркі	парк
passagem	пасажен	прохід, переправа
passo	пасу	перевал
paul (Порт.)	паул	болото, драговина
pedra	педра	камінь; гора
pedral	педрал	скелі у воді
pedreira	педрейра	каменяря
pedrinha	педріння	скеля у воді
pena (Порт.)	пена	гора
penedo	пенеду	скеля на суходолі
penha	пення	стрімчак, скеля на суходолі
península	пенінсула	півострів
pequeno	пекену	малий
picão (Порт.)	пікан	гора, пагорб
piçarra	пісарра	група скель, стрімчаків
pico	піку	пік, вершина
picoto	пікоту	пік, вершина
pinhal	піннял	сосновий ліс
planalto	планалту	плоскогір'я
planície	планісіє	низовина
plantação	плантасан	плантація
planura	планура	плоскогір'я
plataforma	платаформа	залізнична станція
plató	плато	плато
poça (Порт.)	поса	став; болото
poço	посу	криниця
ponta	понта	мис
pontal	понтал	мис
ponte	понте	міст
porta (Порт.)	порта	прохід, протока; перевал
portela, portelo (Порт.)	портела, портелу	перевал
portinho (Порт.)	портінню	перевал
porto (Порт.)	порту	гавань, якірна стоянка, бухта
róvoa	повуа	хутір; невеликий населений пункт
povoado	повуаду	населений пункт
praia	прая	пляж
prado	праду	лука, пасовище, вигін
prêto	прету	чорний, темний
primeiro	прімейру	перший
promontório	промонторіу	мис
província	провінсіа	провінція (адм. од.)
quarto	куарту	четвертий
quatorze	куаторзе	чотирнадцять
quatro	куатру	чотири
queda (Браз.)	кеда	поріг, водоспад
quinta	кінта	ферма
quinto	кінту	п'ятий

1	2	3
quinze	кінзе	п'ятнадцять
recife	ресіфе	риф
redondo	редонду	круглий
rega, rego	рега, регу	річка
regato	регату	річка
região	режіан	район
regueira, regeirão, regeiro	регейра, регейран, регейру	річка
reprêsa	репреза	водосховище; гребля
reservatório	резерваторіу	водосховище, штучне озеро
restinga	рештінга (порт.)	коса чи мілина, що тягнеться
ria	рестінга (браз.) ріа	паралельно до берега океану естуарій, лагуна; затока; розширене гирло річки
riacho	ріашу	річка, струмок
ribeira	рібейра	річка; узбережжя
ribeirão	рібейран	річка
rio	ріу	річка
riozinho	ріозінню	невелика річка
roca	рока	скеля
rocha (Порт.)	роша	скеля на суходолі
rochedo (Браз.)	рошеду	скеля у воді
roxo	рошу	червоний
ruínas	руінаш	руїни
saco	саку *	бухта, невелика затока
salto	салту	водоспад
sanga (інд. Браз.)	санга	струмок, річка
são, santo, santa	сан, санту, санта	святий, свята
sapal (Порт.)	сапал	болото
sêco	секу	сухий, висохлий, безводний
segundo	сегундо	другий
seis	сейш (порт.) сейс (браз.)	шість
selva	селва	ліс; тропічний ліс
serra, serrão	серра, серран	гірський хребет, гірська система; вершина, пагорб
serraria	серрарія	лісопилка, тартак
serrinha	серріння	невисока гора, височина
sêrro	серру	гірський хребет, гірська система; вершина, пагорб
serrote	серроте	гора, височина
sertaõ (Браз.)	сертан	сухий степ; внутрішні засушливі райони Бразилії
sete	сете	сім
sétimo	сетіму	сьомий
sexto	сешту (порт.) сесту (браз.)	шостий

1	2	3
sítio	сітіу	село; ферма; садиба (Браз.); місце, місцевість (Порт.)
sul	сул	південь, південний
tanque	танке	став, водойма, резервуар
tapada	тапада	обгороджена ділянка, парк
telheira	теллейра	черепичний завод
terceiro	терсейру	третій
termas	термаш (порт.) термас (браз.)	гарячі джерела
tope	топе	вершина, гора
travessão	травесан	поріг
três	треш (порт.) трес (браз.)	три
treze	трезе	тринадцять
túnel	тунел	тунель
um, uma	ун, ума	один, одна
usina	узіна	завод, електростанція
usina elétrica	узіна елетріка	електростанція
usina hidrelétrica	узіна ідрелетріка	гідроелектростанція
vale	вале	долина з річкою
vargem	варжен	лука; рівнина; долина
varjão	варжан	лука; рівнина; долина
várzea	варзеа	лука; рівнина; долина
vazante	вазанте	заплавна лука
velho	веллю	старий, давній
verde	верде	зелений
vereda	вереда	стежка
vermelho	вермеллю	червоний
viçoso	вікозу	буйно квітучий; що буяє; сильний, енергійний
vila	віла	селище; місто

ПЕРЕЛІК

основних скорочень, що трапляються на картах та в інших джерелах, виданих португальською мовою

Aç.	açude	C.ia	companhia
Acamp.	acampamento	C.is	casais
Ag.	angra	C.ma	cima
Ald.a	aldeia	Col.	colina; colônia
Arq.	arquipélago	Comend.	comendador
Arr.	arroio	Com.te	comandante
B. baía; bom, boa		Cons.	conselheiro
Ba.	baía; barra	Cons.o	conselheiro
Bc.	banco	Cor.	corredeira; corrego
Bço.	braço	Córr.	córrego
Bdo.	banhado	Cox.	coxilha
Be.	belo, bela	Cpo.	campo
Bo.	boca	Cr.	cêro
Br.	barra	Cx.	coxilha
Bx.	baixa	D.	Dom
B.xo	baixo	D.a	Dona
C.	cabo; córrego;	Dr.	doutor
	casal, casais	E.	este
Ca.	canal	E. F.	estrada de ferro
		E. F. C. B.	Estrada de Ferro Central do Brazil
Cab. o	cabeço	Engo	engenheiro
Cach.	cachoeira	Ens.	enseada
C.ais	casais	Es.	estância
C. al	casal	Est.	estação; estrada; estuario
Can.	canal	Estr.	estrada; estreito
Cap.m	capitão	F.	fazenda
Cb.	cabeceira	Fa.	farol
Cbo.	cabo	Fáb.	fábrica
C.el	coronel	Faz.	fazenda
Cem.	cemitério	F.ca	fábrica
Chap.	chapada	F.o	furo
F.te, Fte.	fonte; forte	Pr.	praia
Fz.	fazenda	Prof.	profesor
Fu.	furo	Prom.	promontório
G.	golfo	Pta.	ponta
Gal.	general	Ptal.	pontal
G.de	grande	Pte.	ponte
Gen.	general	Pto.	pôrto
Gov.	governador	Q.	quinta
Gr.	grande	Q.ta	quinta
Hot.	hotel	Q.tas	quintas
H.ta	horta	R.	rio
I.	ilha	R.a	ribeira
Ig.	igarapé	Rb.	ribeirão

Igr.	igreja	Rch.	riacho
Is.	ilhas	Res.	reservatório
Ite.	ilhote	Rest.	restinga
Km.	quilômetro	Rfe.	reciferibeira
L.	lago; lagoa	Rib.	ribeira, ribeirão
La., L.a	lagoa	Rib.a.	ribeira
Lag.	lagoa	Rib.o	ribeiro
Lj.	laje	S.	sul ; são
Lo.	lago	Sa.	serra
Mo., M.o	morro	Sc.	saco
Mons.	montsenhor	Sg.	sanga
Mte. M.te	monte	Si.	sítio
N.	norte	Sít.	sítio
N.a Sr.a	Nossa Senhora	Snr.a	senhora
N.S.	Nossa Senhora	Sr.	senhor
Olar.	olaria	Sra., S.ra, Sr.a	serra; senhora
Out.o	outeiro	St.	salto
P.	pico; pôrto	Sta.	santa
Pa.	paraná	Ste.	serrote
Pço.	poço	Sto., S.to	santo travessão
Pda.	parada	Tr.	travessão
Ped.	pedreira	Trav.	travessão
Pen.	península	T.te	tenente
Peq.	pequeno	Us.	usina
Pov.	Povoado		